

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto
HE 154/2022 vp / Lausuntopyyntö

18.10.2022

Ihmisoikeusliiton lausunto vuoden 2023 budjetista

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto vuoden 2023 budjetista. Ihmisoikeusliitto seuraa kokonaisvaltaisesti Suomen ihmisoikeustilannetta ja vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta Suomessa. Olemme ainoa jäsen Suomesta maailman vanhimmassa kansainvälisessä ihmisoikeusjärjestössä FIDH:ssa (**International Federation for Human Rights**). FIDH:llä oli merkittävä rooli esim. YK:n ihmisoikeusjulistuksen aikaansaamisessa. FIDH:n jäsenet ovat kukin omassa maassaan keskeisiä, paikallisia ihmisoikeusjärjestöjä. Tämän vuoden Nobelin rauhanpalkinnon saajat; kaksi järjestöä (venäläinen Memorial ja ukrainalainen Center for Civil Liberties) henkilökohtaisesti palkitun Ales Bialiatskin edustama Viasna-järjestö ovat kaikki FIDH:n jäsenjärjestöjä.

1) Oikeusministeriön hallinnonala

Ihmisoikeusliitolle osoitettu määräraha

Ihmisoikeusliitto vaikuttaa pitkäjänteisesti ja ammattimaisesti sen puolesta, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat Suomessa. Järjestö seuraa *kokonaisvaltaisesti* ihmisoikeuksien edistymistä Suomessa ja raportoi siitä kansainvälisille toimijoille (YK, Euroopan neuvosto, EU:n perusoikeusvirasto, ETYJ). Nämä tahot kuulevat järjestäen Ihmisoikeusliittoa Suomen vierailuillaan.

Ihmisoikeusliitolla on yleisenä ihmisoikeusjärjestönä koordinoivaa roolia ja se vetää 20 ihmisoikeustyötä Suomessa tekevän järjestön verkostoa.

Ihmisoikeusliitto myös kouluttaa ihmisoikeuksista sekä viranomaistahoja että muita järjestöjä (mm. kouluterveydenhuolto, nuorisotoimi, urheilujärjestöt).

Ihmisoikeusliitto nostaa uusia ihmisoikeusteemoja yhteiskunnalliseen keskusteluun ja ryhtyy toimiin. Järjestö on tehnyt nyt 20 vuotta työtä tyttöjen sukupuolielinten silpomisen ehkäisemiseksi ja 10 vuotta nk. kunniaväkivallan ehkäisemiseksi Suomessa. Viime vuosina Ihmisoikeusliitto on herättänyt päättäjiä köyhyydestä ihmisoikeusnäkökulmasta sekä urheilun vastuutahoja ja vahvistamaan koulutuksilla niiden osaamista. Kansainvälisestikin ainutlaatuiselle työlle on suuri kysyntä ja tarve, mutta se edellyttää yleisavustuksen vakautta.

Ihmisoikeusliiton työ asettuu laajempaan kontekstiin, jossa oikeusvaltio, demokratia ja ihmisoikeudet ovat uhattuna lukuisissa maissa, myös Euroopassa. Lokakuussa 2021 Ihmisoikeusliitto kutsui keskeisiä ihmisoikeusjärjestöjä Puolasta ja Unkarista Suomeen. Vieraat tapasivat eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan ja muita korkean tason päättäjiä, ja osallistuivat Ihmisoikeusliiton oikeusvaltion-seminaariin.

Ihmisoikeusliitolle oikeusministeriön budjetissa osoitetun valtionavustuksen taso on ollut ennakoimaton ja osa siitä on tullut vuosittain eduskunnan joulukuun budjettikäsittelyssä. Tämä kuormittaa huomattavasti hallintoa ja henkilöstöä sekä vaikeuttaa toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään **VaVM 36/2020 vp**

”Valiokunta toteaa, että rauhantyyntä, ihmisoikeuksien ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla toimivien järjestöjen avustukset ovat olleet vuosien ajan ennallaan tai osin vähentyneet, minkä lisäksi tukimuodot ovat pirstaleiset ja myöntökriteerit osin erilaisia myöntäjätahosta riippuen. Tämä heikentää järjestöjen vaikuttavuutta ja kaventaa järjestöjen toimintamahdollisuuksia.”

Vuodelle 2023 oikeusministeriö on osoittanut 230 000 euron valtionavustuksen hallinnonalalta momentilta ’25.01.50 Avustukset’. **Asiantuntijaresurssien turvaamiseksi sekä välttämättömien kuluihin kattamiseksi haemme eduskunnalta 200 000e korotusta OM:n valtionavustukseen.** Pyydämme myös, että hallitus varmistaisi vihdoin avustuksen tason **pysyvällä lisäyksellä valtion budjettikehykseen.**

2) Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Oikeus riittävään elintasoon on turvattava ja toimenpiteet kohdistettava köyhimpien ihmisten tukemiseksi: Suomen on kunnioitettava ja edistettävä oikeutta riittävään elintasoon, joka turvaa ihmisarvoisen elämän edellytykset. Suomen tulee ottaa vakavasti YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean ja Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean suositukset¹ riittävän elintason turvaamiseksi. Suomi rikkoo edelleen esimerkiksi Euroopan sosiaalisen peruskirjan velvoitteita (12.artikla) sosiaaliturvaetuuksien riittävyyden osalta². **Valtion tulee asteittain nostaa perusturvan tasoa ihmisoikeusvelvoitteiden mukaiselle tasolle.**

Vuonna 2022 kiihtynyt inflaatio ja kohonneet polttoaineiden ja sähkön hinnat koettelevat erityisesti köyhimpiä kotitalouksia. Tilanne kriisiyttää monen ihmisen ja perheen talouden. Vuoden 2023 talousarvioesityksessään hallitus ehdottaa kohdennettuja, väliaikaisia korotuksia joihinkin etuuksiin. Vielä jää epäselväksi, onko lisätoimenpiteet tosiasiaa kohdistettu kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisryhmien tukemiseen. Valtion on huolehdittava, ettei hintojen nousu uhkaa kenenkään ihmisen välttämätöntä ja ihmisarvoisen elämän turvaavaa toimeentuloa.

¹ Kts. tarkemmin Ihmisoikeusliiton ja Amnestyn raportti (2021) Riittämätön perusturva. <https://ihmisoikeusliitto.fi/amnesty-ja-ihmisoikeusliitto-suomen-perusturvan-taso-liian-alhainen/>

² Tuoreimmat Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean havainnot (2021) <https://rm.coe.int/findings-2021-en/1680a5eed8>

(European Committee of Social Rights (2022). Follow-up to decisions on the merits of collective complaints – Findings 2021)

Alkuperäiskansa saamelaisille on turvattava saamenkieliset, saamelaisen kulttuurin mukaiset palvelut: Saamelaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta on parannettava. Esimerkiksi vanhus- ja mielenterveyspalveluita on tarjottava omalla kielellä ja oman kulttuurin mukaisesti.

Valtiolla on velvollisuus toteuttaa kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja tehostaa puuttumista naisiin kohdistuvaan väkivaltaan: Suomi on vastaanottanut lukuisia huomautuksia YK:n naisten oikeuksien komitealta ja Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmältä (Grevio) siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiset kansalliset toimet ovat riittämättömiä. Silti kansallisista väkivallan ehkäisytyön rakenteista on toistaiseksi olemassa vain suosituksia. Valtion on turvatta hyvinvointialueille riittävät resurssit ja rakenteet (mm. rakennelaki), jotta hyvinvointialueet ja kunnat voivat osaltaan toteuttaa ihmisoikeusvelvoitteensa.

Turvakotien paikkamäärää ja resursointia tulisi lisätä Euroopan neuvoston edellyttämälle tasolle: Suomen lainsäädäntö velvoittaa turvakotipalvelujen tarjoamista henkilöille, jotka ovat kokeneet lähisuhteiden väkivaltaa tai sen uhkaa. Vuodesta 2015 lähtien turvakotien määrä on kasvanut, mutta turvakotipaikkoja ei ole vielä riittävästi tarjolla niiden tarpeeseen sekä Euroopan neuvoston suosituksiin nähden. Turvakotipaikkojen määrä ja resursointia tulee nostaa ja samalla on huolehdittava turvakotien maantieteellisestä kattavuudesta.

Hyvinvointialueiden viranhaltijoiden perus- ja ihmisoikeusosaamisen vahvistamiseen varattava resurssit: Sote-uudistuksen yhteydessä hyvinvointialueille tulee paljon tehtäviä, jotka vaikuttavat suoraan tai epäsuorasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Uudistuksen yhteydessä on syytä resursoida hyvinvointialueiden johdon ja ammattilaisten kouluttaminen perus- ja ihmisoikeuksista.

3) Valtionhallinto: Perus- ja ihmisoikeuspolitiikan toimeenpanon ja seurannan asiantuntijaresurssit on turvattava

Valtioneuvoston tämänhetkiset resurssit muun muassa perus- ja ihmisoikeuksien toimeenpanon systemaattiseen edistämiseen sekä ajantasaiseen määräaikaishavainnointiin kansainvälisille sopimusvalvontaelimille ovat jääneet huomattavasti jälkeen resurssien tarpeen kasvusta. Oikeusministeriössä ja ulkoministeriössä on varmistettava tälle työlle riittävät resurssit. hallituskauden perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmisteluun ja toimeenpanoon riittävät resurssit. Lisäksi resursseja on vahvistettava ihmisoikeusrakenteiden vahvistamiseen lainvalvonnassa, perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin säädösvalmistelussa sekä ministeriöiden välisen koordinaation varmistamiseen perus- ja ihmisoikeusasioissa.

Lisätiedot:

Kaari Mattila (p. 0505368195)
Pääsihteeri

Martta October (p. 0447420414)
Vaikuttamistyön johtaja

